

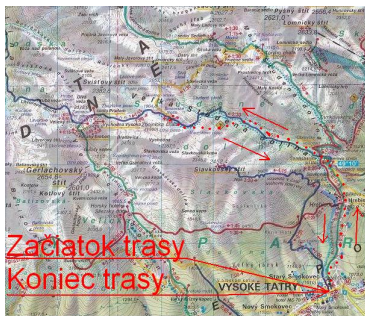
Chemická kinetika 2

Dominik Heger

Masaryk University

hegerd@chemi.muni.cz

C4660 Základy fyz. chem.

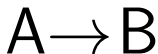

Energetický profil

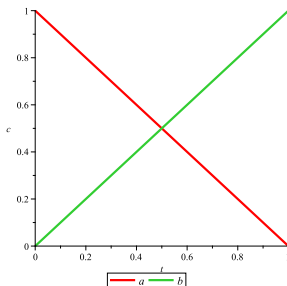

v diferenciálním a integrálním tvaru pro různé situace (řády)

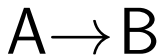
Diferenciální rov.: obecně: $v = \left(\frac{\partial \xi}{\partial t}\right)_{p,T} = -\frac{dc_i}{dt} = k$

Konkrétně: pro reaktanty: $v = -\frac{dc_A}{dt} = k$, pro produkty: $v = \frac{dc_B}{dt} = k$

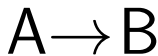
Integrovaná rov.: $c_i(t) - c_i(0) = kt$

Poločas: $c_i(t_{1/2}) = 1/2c_i(0)$; $t_{1/2} = \frac{c_i(0)}{2k}$

$$v = -\frac{dc_A}{dt} = k$$

Která elementární reakce je nultého řádu?

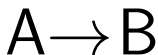

$$v = -\frac{dc_A}{dt} = k$$

Která elementární reakce je nultého řádu? (Žádná.)

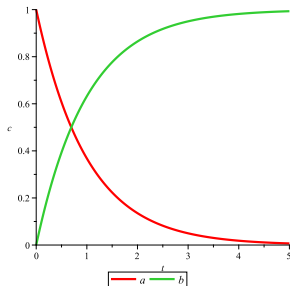
$$\dim(k_0) = \text{M s}^{-1}$$

Příklady reakcí nultého řádu: Grignardova reakce, katalýza na platině.

Diferenciální rov.: obecně: $v = \left(\frac{\partial \xi}{\partial t}\right)_{p,T} = -\frac{dc_i}{dt} = kc_i$

Konkrétně: pro reaktanty: $v = -\frac{dc_A}{dt} = kc_A$, pro produkty: $v = \frac{dc_B}{dt} = kc_A$

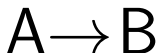
Integrovaná rov.: $c_A(t) = c_A(0)e^{-kt}$

Poločas: $t_{1/2} = \frac{\ln 2}{k}$

Střední doba života (lifetime): $\tau = 1/k$

$$\dim(k_1) = s^{-1}$$

$$v = \frac{dc_B}{dt} = kc_A = kc_A(0)e^{-kt}$$
$$c_B(t) = c_B(0) + c_A(0)\{1 - e^{-kt}\}$$

Reakce druhého řádu

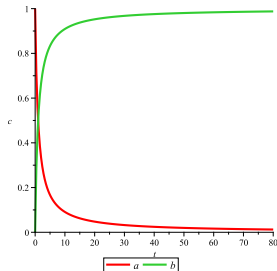
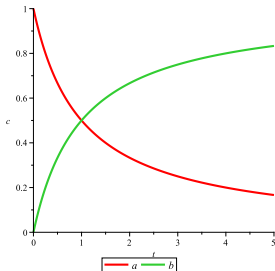

Diferenciální rov.: obecně:

$$v = \left(\frac{\partial \xi}{\partial t}\right)_{p,T} = -\frac{1}{2} \frac{dc_A}{dt} = kc_A^2$$

Konkrétně: pro reaktanty: $v = -\frac{dc_A}{dt} = 2kc_A^2$, pro produkty:

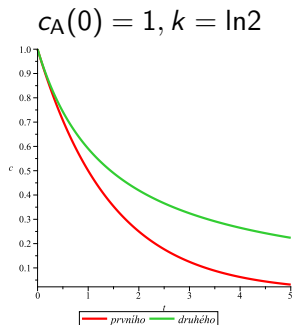
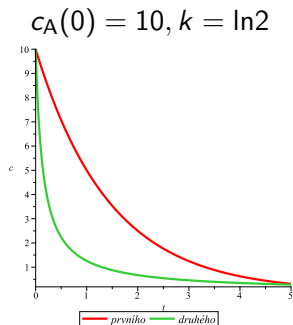
$$v = \frac{dc_B}{dt} = 2kc_A^2$$

Integrovaná rov.: $c_A(t) = \frac{c_A(0)}{1+2ktc_A(0)}$

Poločas: $t_{1/2} = \frac{1}{2kc_A(0)}$

Srovnání průběhu koncentrací pro rce 1. a 2. řádu

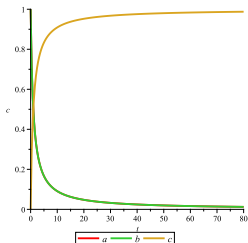
Reakce druhého řádu

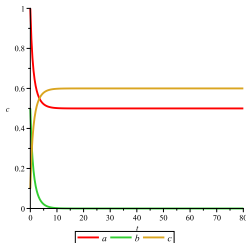
Diferenciální rov.: obecně: $v = \left(\frac{\partial \xi}{\partial t}\right)_{p,T} = -\frac{1}{1} \frac{dc_i}{dt} = kc_i c_j$

Konkrétně: pro reaktanty: $v = -\frac{dc_A}{dt} = -\frac{dc_B}{dt} = kc_A c_B$, pro produkty:
 $v = \frac{dc_C}{dt} = kc_A c_B$

Stejně koncentrace: $c_A = c_B$

Různé koncentrace: $c_A \neq c_B$

Integrovaná rov.: stejná jako
 $2A \rightarrow B$

Integrovaná rov.:
 $\ln \frac{c_1(t)/c_1(0)}{c_2(t)/c_2(0)} = (c_1(0) - c_2(0))kt$

Fyzikální rozměr rychlostních konstant

$[k] = \text{čas}^{-1} \text{koncentrace}^{-(q-1)}$, q - celkový řád reakce.

řád reakce	$\text{dim}(k)$
0	s^{-1}M
1	s^{-1}
2	$\text{s}^{-1}\text{M}^{-1}$
3	$\text{s}^{-1}\text{M}^{-2}$

Typické situace v reakčních mechanismech

- Makroskopicky pozorované rychlostní rovnice jsou důsledkem reakčního mechanismu, který se skládá z elementárních kroků: unimolekulárních, bimolekulárních, termolekulárních.
- Pozorovaná rychlostní konstanta je pak výslednicí (více) konstant elementárních.
- Poskládáním více elementárních procesů dostaneme komplikovanější mechanismus. Příkladem mohou být: reakce paralelní, následné a blížící se k rovnováze.

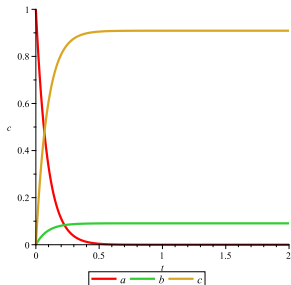
Většinou (s výjimkou elementárních reakcí):

$$k_{\text{obs}} \neq k_{\text{elementární}}$$

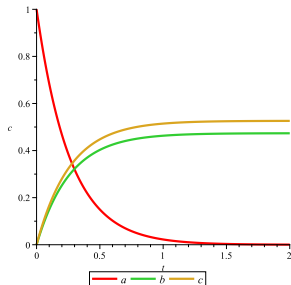
Paralelní (bočné) reakce

Jaká je pozorovaná rychlostní konstanta vzniku C?

$$k_{AB} = 1 \text{ s}^{-1}, k_{AC} = 10 \text{ s}^{-1}$$

$$k_{AB} = 1.8 \text{ s}^{-1}, k_{AC} = 2 \text{ s}^{-1}$$

Paralelní (bočné) reakce

pro reaktanty: $v = -\frac{dc_A}{dt} = k_{AB}c_A + k_{AC}c_A$,

pro produkty: $v = \frac{dc_B}{dt} = k_{AB}c_A$, $v = \frac{dc_C}{dt} = k_{AC}c_A$

$$c_A(t) = c_A(0)e^{-(k_{AB}+k_{AC})t}$$

$$c_B(t) = c_B(0) + \frac{k_{AB}}{k_{AB}+k_{AC}}c_A(0)\{1 - e^{-t(k_{AB}+k_{AC})}\}$$

$$c_C(t) = c_C(0) + \frac{k_{AC}}{k_{AB}+k_{AC}}c_A(0)\{1 - e^{-t(k_{AB}+k_{AC})}\}$$

- Oba produkty vznikají se stejnou rychlostní konstantou

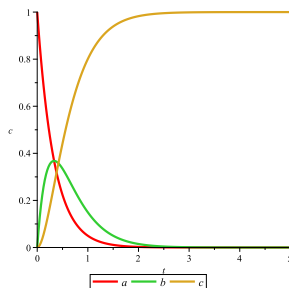
$$k_{\text{obs}} = k_{AB} + k_{AC}$$

- Poměr produktů v každém čase: $\frac{c_B}{c_C} = \frac{k_{AB}}{k_{AC}}$
- Efektivita děje $\eta_{AB} = \frac{k_{AB}}{k_{\text{obs}}} = \frac{k_{AB}}{\sum k_r}$

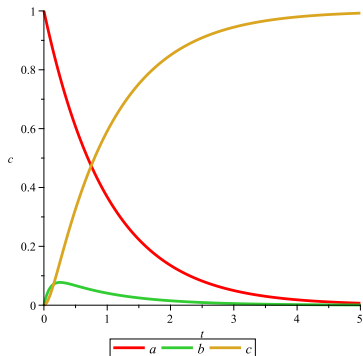
$$k_1 = 3 \text{ s}^{-1}, k_2 = 3 \text{ s}^{-1}$$

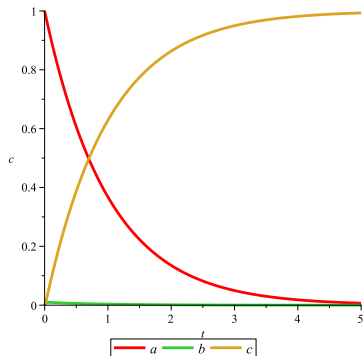
$$c_B(t) = \frac{c_A(0)k_1}{k_2 - k_1} (e^{-k_1 t} - e^{-k_2 t})$$

$$k_1 = 1 \text{ s}^{-1}, k_2 = 10 \text{ s}^{-1}$$

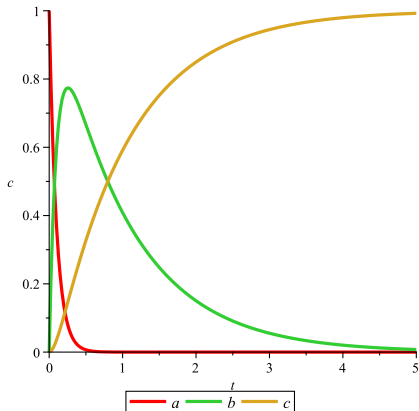
$$k_1 = 1 \text{ s}^{-1}, k_2 = 100 \text{ s}^{-1}$$

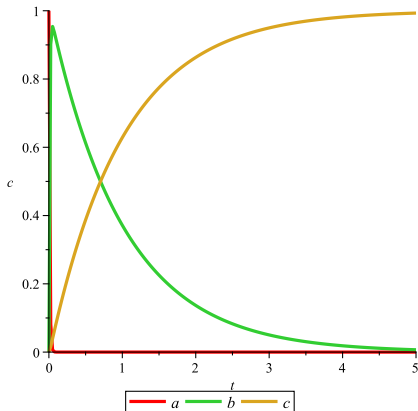
Když je $k_1 \ll k_2$ pak je k_1 rychlost určující krok a B (skoro) vůbec nevidíme.

Následné reakce

$$k_1 = 10 \text{ s}^{-1}, k_2 = 1 \text{ s}^{-1}$$

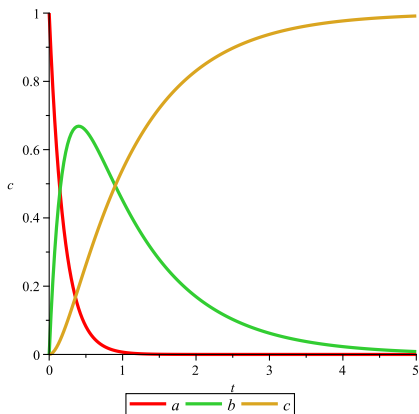
$$k_1 = 100 \text{ s}^{-1}, k_2 = 1 \text{ s}^{-1}$$

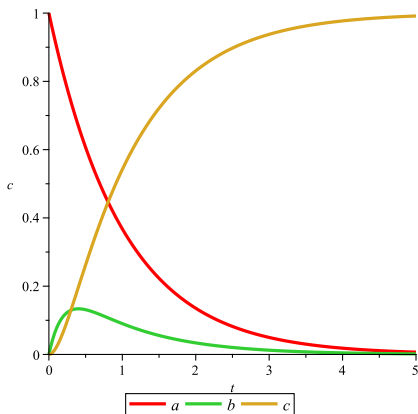
Když je $k_1 \gg k_2$ pak A skoro vůbec nevidíme a reakce se blíží kinetice prvního řádu: $c_B(t) = c_A(0)(e^{-k_2 t} - e^{-k_1 t}) \doteq c_A(0)e^{-k_2 t}$.

Následné reakce

$$k_1 = 5 \text{ s}^{-1}, k_2 = 1 \text{ s}^{-1}$$

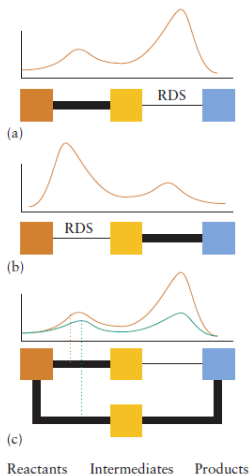

$$k_1 = 1 \text{ s}^{-1}, k_2 = 5 \text{ s}^{-1}$$

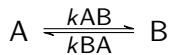

Když jsou k_1, k_2 podobně velké, je nemožné je rozlišit (bez znalostí absolutních hodnot).

Krok určující rychlost

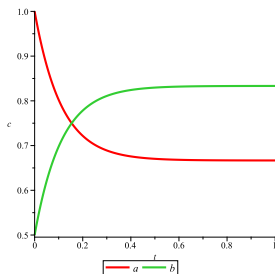

Vratné reakce

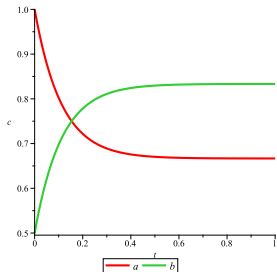
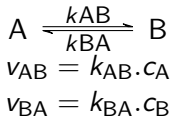
$$v_{AB} = k_{AB} \cdot c_A$$

$$v_{BA} = k_{BA} \cdot c_B$$

$$\frac{dc_A}{dt} = -k_{AB} \cdot c_A + k_{BA} \cdot c_B$$

Vratné reakce

$$\frac{dc_A}{dt} = -k_{AB} \cdot c_A + k_{BA} \cdot c_B$$

Počáteční podmínky:

$$t = 0 : c_B = 0, c_A = c_A(0)$$

Zákon zachování hmotnosti:

$$c_A(0) = c_A + c_B$$

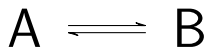
Pak:

$$\frac{dc_A}{dt} = -k_{AB} \cdot c_A + k_{BA} \cdot (c_A(0) - c_A)$$

$$c_A(t) = \text{const}_1 + \text{const}_2 e^{-(k_{AB} + k_{BA})t}$$

$$k_{\text{obs}} = k_{AB} + k_{BA}$$

Vztah mezi rovnovážnou konstantou a rychlostmi chemických dějů

$$v_{AB} = k_{AB} \cdot c_A$$

$$v_{BA} = k_{BA} \cdot c_B$$

V rovnováze:

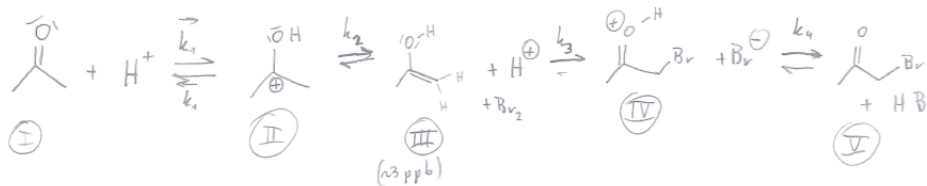
$$v_{AB} = v_{BA}$$

$$k_{AB} \cdot c_A = k_{BA} \cdot c_B$$

$$K_c = \frac{k_{AB}}{k_{BA}} = \frac{c_B}{c_A}$$

Př. Bromace acetonu

$$\text{I} \quad -\frac{dc_{\text{I}}}{dt} = k_1 c_{\text{I}} c_{\text{H}^+} - k_{-1} c_{\text{I}}^{\text{OH}}$$

$$\text{II} \quad -\frac{dc_{\text{II}}}{dt} = k_2 c_{\text{II}}^{\text{OH}} - k_2 c_{\text{III}} \cdot c_{\text{H}^+} + k_{-1} c_{\text{I}}^{\text{OH}} - k_{-1} c_{\text{I}} c_{\text{H}^+}$$

$$\text{III} \quad -\frac{dc_{\text{III}}}{dt} = k_3 c_{\text{III}}^{\text{OH}} \cdot c_{\text{Br}_2} - k_3 c_{\text{IV}} \cdot c_{\text{Br}_2} + k_2 c_{\text{III}} \cdot c_{\text{H}^+} - k_2 c_{\text{II}}^{\text{OH}}$$

s jednotlivými reakcemi prvního řádu má vždy uzavřené řešení.

$$\frac{dc_n}{dt} = \sum_{i=1}^n k_{n_i} \cdot c_n$$

$$c_n(t) = \sum_{i=1}^n a_{n_i} e^{-\lambda_i t} + \vartheta_m$$

Kde a_{n_i} , λ_i a ϑ_m se hledá - algebraicky, numericky nebo v přehledech řešení.

Podmínky pro validní lineární regresi: Bez jejich splnění, ne že je lineární regrese nepřesná, ale nefunguje!

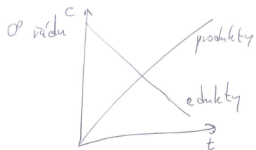
- Homoskedastická data bez odlehlých hodnot.
- Závislost musí být lineární (korelační koeficient r o tom nevypovídá viz Askombův čtverec); kontrola: analýza reziduálů - nutnost bílého šumu.

<https://www.stat.berkeley.edu/~stark/SticiGui/Text/correlation.htm>

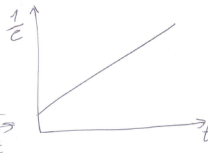
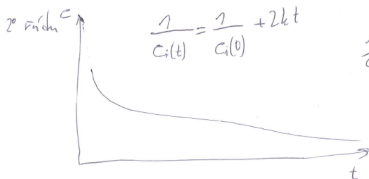
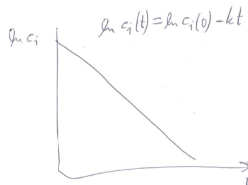
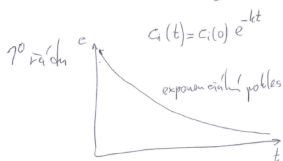
ENV006 Statistical thinking and data treatment

Linearizace často vytvoří heteroskedastická data

pro která nelze použít lineární regresí!

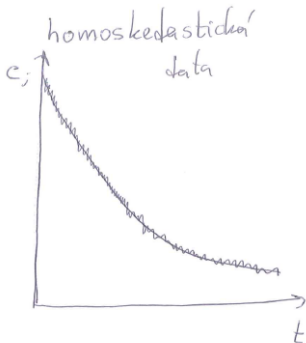

$$c_i(t) - c_i(0) = kt$$

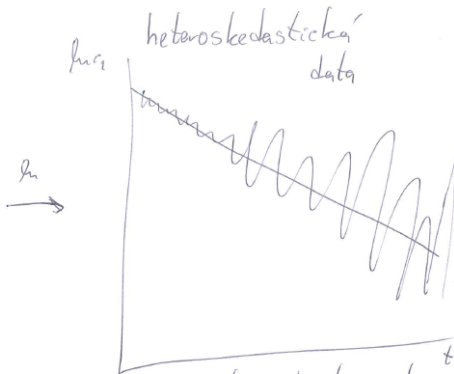

Linearizace často vytvoří heteroskedastická data

pro která nelze použít lineární regresi!

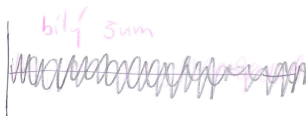
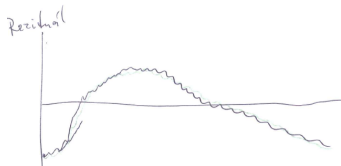
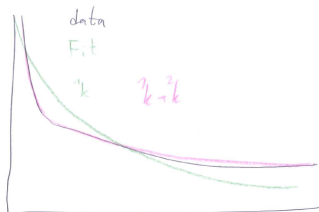

Fitovat exponenciálně
Marquardt-Lavenberg

• mohl bych vážit, ale musel
bych zvážit k - a to zjistíji 😊

Analýza reziduálů - bílý šum

Pozorováním rychlostí chemických reakcí můžeme získat informace o **mechanismech reakcí**, o reakční dynamice. Reakce mohou být nezávislé na koncentraci reagující látky (0tého řádu), záviset první mocninou (1. řádu), druhou mocninou (2. řádu) nebo mohou být ještě složitější. Z jednoduchého zápisu **diferenciální rovnice** integrací dostáváme průběh koncentrace v čase - **rychlostní rovnici v integrálním tvaru**.

Rychlosti reakcí jsou charakterizovatelné rychlostními konstantami a poločasy či středními dobami reakcí. Pozorovaná rychlostní konstanta často neodpovídá konstantě elementárního kroku, protože reakce bývají složeny z kroků několika a celkové charakterizování reakce se nazývá reakční mechanismus. Pokud jej známe opravdu dobře, víme o všech elementárních krocích mezi Adukty a Produkty a známe hodnoty rychlostních konstant těchto elementárních kroků.